

הרב אלישיב קנוהל

צורת הפתח מעל שערים הנועלים בלילה

הצגת הבעיה

רשות היחיד (להלן - רה"י) המוקפת בצורת הפתח (להלן - צוה"פ), או בשאר מחיצות, צריכה בדרך כלל להשאיר פינה אחת לפחות, שבה יהיה פתח לאותה רשות. על כן, נמצא לא פעם רשויות יחיד עם פתח שרוחבו יותר מעשר אמות ובפתח מוצב שער. הדבר מצוי מאד בצה"ל, בעיקר במוצבים, אך גם במתקנים רבים אחרים. כידוע, אם הפתח רחב יותר מעשר אמות, הוא מבטל את כל ההיקף ואסור לטלטל באותה רשות.

מבחינת שיגרת המוצב, שערים אלו ננעלים בלילה, אך ביום הם חייבים להיות פתוחים כדי לאפשר כניסה ויציאה חופשית למוצב. כל עוד השערים נעולים אין ספק שזוהי רה"י, שהרי היא מוקפת מכל רוחותיה. אך ביום, בשעה שהשער פתוח, האם עדיין שם רה"י על המקום? או שכדי שהמקום יחשב לרה"י חייבים להתקין מעל השער צוה"פ?

שאלה זו מתעוררת בעוצמה פחותה גם בישובים אזרחיים להם שער בכניסה לישוב. לעיתים שער זה נפתח במשך השבת. השאלה היא, האם בשעה שהשער פתוח בטל דין רה"י מהישוב ואסור לטלטל בו?

כדי לצאת מספק זה נראה שהדרך הפשוטה ביותר היא להתקין מעל השער צוה"פ כך שגם כשהשער יפתח עדיין יהיה לישוב או למוצב, היקף מלא של צוה"פ. בישוב האזרחי הדבר ניתן לביצוע בקלות יחסית, ע"י בעלי מלאכה שונים. אך בצבא הדבר קשה מאד. כיון שבפתח זה נכנסים רכבים עם אנטנות גבוהות ומיכליות מים, חייבים להתקין את החוט העליון של צוה"פ בגובה רב יחסית, ודבר זה קשה לביצוע, בעיקר לחיילים בשטח שהם חסרים בדרך כלל את האמצעים הטכניים הנדרשים לביצוע דבר זה.

לכאורה נראה שצוה"פ אינה נחשבת למחיצה גמורה, אלא זהו מעין סימן היכר וסמל למחיצה. על כן היא לא מתירה מדרבנן אלא כרמלית, ולא רשות הרבים גמורה. השאלה שברצוני לברר להלן היא, האם עצם מציאות השער, ולו גם כשהוא פתוח, יכול להיחשב כסימן היכר העומד במקום צוה"פ, ואז אין צורך בהיכר נוסף של צורת הפתח. או שכל עוד שהשער פתוח חייבים להתקין צוה"פ לפרצה במקום השער?

המקור התלמודי ופסיקת ההלכה עד השולחן ערוך

עיקר הדיון במעמד הדלת, השער, כגורם בהיקף רה"י, מצוי בסוגיה במסכת עירובין דף ו. שם הגמרא מביאה מחלוקת בין תנא-קמא שסובר שהתיקון לדרך של רשות

לפתחים בדיני עירובין); לבין חנניה, שסובר שזוהי מחלוקת בין בית-שמאי לבית-הלל. לבית-שמאי הת-קון יהיה דווקא ע"י דלתות נעולות, ולבית-הלל די בלחי וקורה מצד אחד ובדלת מהצד השני. משמע שמסתפק בדלת אפילו אינה נעולה. שהרי ב"ש הזכירו דלתות נעולות, משמע שב"ה, שלא הזכירו "נעולות", מסתפקים בדלת אפילו אינה נעולה (מדובר בדרך המפולשת מצד לצד, שזהו תנאי ברה"ר).

הגמרא מקשה ממימרא של רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן, שתיקונה של ירושלים, כדי שלא תהיה רשות הרבים הוא על ידי דלתות הנעולות בלילה. משמע שלא מספיקות דלתות ללא נעילתן, והלא לחנניה, בית-הלל מסתפקים בדלת ללא נעילתה? ר' יהודה מיישב את הקושיה ע"י כך שהוא מסיט את המחלוקת בין בית-שמאי לבית-הלל ובין חנניה לתנא-קמא כיצד לתקן מבואות הפונים לרשות הרבים ולא כיצד לתקן את רשות הרבים עצמה.

בהמשך מביאה הגמרא מחלוקת בין רב לשמואל האם הלכה כת"ק, שמספיקים צוה"פ ולחי וקורה לתקן את רה"ר - זוהי דעת רב; או שהלכה כחנניה אליבא דבית-הלל, שצריך דלת מרוח אחת. לפי התירוץ הקודם אין מדובר ברה"ר גמורה, אלא במבוי המפולש לרה"ר, ואם כן גם מחלוקת רב ושמואל עוסקת במבוי המפולש לרה"ר. הגמרא ממשיכה לברר האם צריך לנעול את הדלת, ומסיקה שמספיק שהדלת תהיה ראויה להינעל, אע"פ שלא ננעלת בכל יום. וירושלים, שלדעת ר' יוחנן לעיל דלתותיה ננעלות בלילה, מפני שהיא רה"ר גמורה וצריכה תיקון גדול יותר ממבואות המפולשים לרה"ר, שאינם רה"ר גמורה.

בסוגיה בדף כב משמע שר' אלעזר סובר שמעבר הרבים דרך הפתח אינו מבטל את המחיצות.

הראשונים נחלקו כיצד להבין את הסוגיה ומהי מסקנתה. הרי"ף (דף ב) והרא"ש (סי' ה) מסיקים, שמתוך שקיימא לן שהלכתא כרב באיסורי, גם כאן הלכה כרב; אך הסוגיה כולה עוסקת במבואות המפולשין לרה"ר, כתירוץ הגמרא, ושם מספיקים צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן; אבל ברה"ר גמורה צריך דלתות ננעלות בלילה, כפי שמוזכר על ירושלים שאלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבים עליה משום רה"ר.

אך הרמב"ם (הל' שבת פ"ז ה"י), מבין על פי הגמרא בדף כב, שהלכה כר' אלעזר, שאין בקיעת הרבים מבטלת המחיצות. על כן גם בסוגייתנו, למרות שהלכה כרב באיסורי. ממשיכה הגמרא לעסוק בדעת שמואל: האם מספיקה דלת אפילו שאינה נעולה, אם היא ראויה להינעל, מפני שהגמרא יודעת, עפ"י הסוגיה בדף כב, שגם רה"ר גמורה יכולה להיות מתוקנת ע"י דלתות שראויות להינעל (ואילו מבואות המפולשים לרה"ר נתקנים אפילו בצוה"פ ולחי). כך הסבירו את הרמב"ם המגיד משנה והבית יוסף.

השולחן ערוך (סי' שסד, סעי' ב), מביא את דעת הרי"ף והרא"ש, שהדלתות חייבות להיות נעולות בלילה, כדעה ראשונה, ואת דעת הרמב"ם, שמספיק שתהיינה ראויות להינעל, כיש אומרים. לפי כללי הפסיקה בשולחן ערוך, משמע שמכריע כרי"ף והרא"ש, וכן כתב בבית יוסף.

אם כן, אנו צריכים כתיקון לרה"ר שתהיינה בפתחים דלתות הננעלות בלילה, ואז יהיה מותר לטלטל באותה רשות גם ביום כשדלתות אלו פתוחות¹.

עד כאן סוגיית הש"ס והפסיקה בעקבותיה. לענייננו, כשמדובר בדרך כלל על דלתות הננעלות בלילה, לכאורה לכולי עלמא נראה שהתיקון צריך להספיק. ואפילו הן פתוחות כל היום הן אינן מבטלות את ההיקף (כמובן שההיקף התקין אינו פוטר אותנו מלהניח עירוב חצרות. בצבא, עצם המטבח המשותף פוטר אותנו מהצורך בהנחת עירוב).

מה עוד, שמכיון שאין במוצבים אלו מציאות שרבים עוברים שם, הרי שלכולי עלמא מדובר בכרמלית ולא ברשות הרבים גמורה, והדין ודאי קל יותר.

הדין בשו"ת בנושא הנידון

בכמה תשובות דנו בשאלתנו, האם בשעה שהדלתות פתוחות צריך צוה"פ מעל השער. חלק מהפוסקים כתבו כמה תשובות בנידון. לא אוכל להתייחס לכל הנכתב שם. בכוונתי להתייחס לטיעונים המרכזיים שאני מצאתי בתשובות אלו, ואיך זיל גמור.

בשו"ת "ברית אברהם" (סי' יח) כותב:

אמנם לדינא, נראה לפי עניות דעתי ברור שהדלת מהני בלא צוה"פ. משום דלא מצינו בש"ס וכל הפוסקים הראשונים שהזכירו היתר דלתות, שיעשה בהם צוה"פ.

ודוחק לומר דסתם דלתות הנאמרות בתלמוד המה עם צוה"פ ובלאו הכי לא מקרי דלת...

אך נראה לי ברור דפשיטא ליה לש"ס, דלתנא קמא ליכא למבעי כלל אם עושין דלת בלא צוה"פ אם צריך לנעול. דפשיטא דודאי אין צריך לנעול. משום דכיון דצוה"פ מהני לדידיה, מכל שכן דלת הראויה לנעול. דלא גרע מצוה"פ, אף שנעשה בלא צוה"פ. דאם צוה"פ מהני מכל שכן פתח ממש אף כשאינן נעולות. דעל כל פנים צורה של פתח יש לה ע"י הדלת...

מה שאין כן היכי דלא בעי דלת אך צוה"פ, פשיטא דדלת מהני באין נעולות, דלא גרע מצוה"פ. והוא סברה נכונה מאד, ולא כמו שמבואר במכתבו של מר, דלא מסתבר לחלק.

1. אמנם עיין עוד דף קא ע"א, שם משמע בגמרא שירושלים אחרי נעילת הדלתות בלילה חשובה ככרמלית ולא כרשות היחיד. לפי זה ברור מדוע נצטרך תיקון צוה"פ מעל הדלת - כדי להתיר הטלטול. כי גם אם נניח שדלת הננעלת בלילה מהוה סימן היכר, הרי גם בכרמלית אסור לטלטל.

אלא שרש"י ביאר שם כפי שפירש בסוגיתנו, שהכונה בביטוי "כרמלית" לחצר הרבים שמוקפת היטב, אלא שחסרה עירוב חצרות. לפי זה הכל ברור. כרש"י מצאתי גם בריטב"א, ברשב"א, במאירי, בכס"מ ברמב"ם פי"ד מהל' שבת, ובתיר"ט שם. אך רבינו יהונתן על הר"ף שם מבין כפשוטו את הביטוי "כרמלית", ולפי זה נצטרך תיקון צוה"פ מעל הדלת. אך מכיון שלא מצאתי התייחסות בפוסקים לדעה זו, איני מתמודד איתה בהמשך המאמר.

אפשר להבחין כאן בשלוש טענות:

- א. לא מצינו בשום מקום בש"ס ובראשונים שמישהו יציין שכאשר 'הדלתות פתוחות צריך צוה"פ מעליהן.
- ב. אם צוה"פ מהווה סימן היכר, כל שכן שדלת הראויה לנעול מהווה סימן היכר, ואפילו הדלת אינה נעולה, ובלשונו: "דעל כל פנים צורה של פתח יש לה ע"י הדלת" (יש לציין שהשאלה עוסקת במקרה שהדלתות אינן ננעלות אפילו בלילה).
- ג. במקרה כשלנו שאנו עוסקים בכרמלית שדי לה מבחינת הדין היקף צוה"פ, מספיקה דלת אפילו שאינה נעולה ואין לה צוה"פ מעליה.
- בש"ת "אבני נזר" (א"ח, ס' ערב סע' יח) מביא את דברי ה"ברית אברהם", ומציין בשמו כדלהלן:

והביא מדברי מרדכי, ראש פרק "הדר" דמפורש, דלדין דסגי בצוה"פ, מהני גם כן בדלת ראויה לנעול. ועיין שם ס' יח, שהוכיח שדלת ממש אין צריך להיות למעלה משקוף (ההדגשה שלי - א.ק.). והוכיח כן מלשון המלחמות, בפרק ב' דעירובין, ומהמרדכי, וגם מהא דשבת דף ט ותוספות והרשב"א שם. ואם כן בדאיכא דלתות ממש סגי בראויות לנעול, ומכל שכן היכא דננעלות ממש בלילה וגם ביום כמה פעמים, אבל בדליכא דלתות רק צוה"פ, והוא עשוי לסגור ולפתוח בכל עת כדרך ה"שראנקין", אין לו דין צוה"פ גם בשעה שהוא נעול, כיון שעשויין לפתוח בכל עת. עיין שם.

מדבריו נלמד, שמסכים עם דברי ה"ברית אברהם". ומוסיף שדלתות הננעלות ממש, לפחות בלילה, כדרישת הסוגיה, ודאי שאין צריך משקוף מעליהן. לעומת זאת דווקא צוה"פ אי אפשר שיפתח לפעמים, כי אז איבד את שם צוה"פ. זה ההבדל בין דלת למשקוף, שדלת דרכה להיפתח ולהיסגר ועל כן לא איבדה את שם הפתח בפתיחתה. לעומת זאת, דרכו של המשקוף להיות קבוע מעל המזוזות, על כן, אם הוא נידד, הוא איבד את שם המשקוף. לכן מחסום העולה ויורד ואינו סגור כל השבת אינו יכול לשמש כצוה"פ, אפילו יהיה גבוה עשרה טפחים מעל הקרקע. כדעת ה"ברית אברהם" וה"אבני נזר" כתב גם המהרש"ם בש"ת שלו (סי' קסב). ואלו דבריו:

ומה שכתב עוד שבתשובה הקודמת נסתפק אם דלתות בעי צוה"פ, אלא דברשות הרבים לא מהני צוה"פ לבד ובעי גם כן דלתות. ומכל מקום דלתות לבד אפשר אינו מועיל?
הסכמת הספר "פתח הבית", ושמעתי שגם בש"ת "ברית אברהם", דלתות לבד מתירין. וכן דעת ה"חתם סופר", שגם ראוי לצוה"פ מועיל. כל שכן ראוי לנעילת הדלתות לבד.

בגישה זו נוקט גם בש"ת "שבט הלוי" (חלק ד, ס' מא):

הטענה השניה שאין כאן צוה"פ, רק דלת הראויה לנעול. בזה יפה כיון לסמוך על זקני, הגאון "פנים מאירות" (חלק ב, סי' קמג) דבכהאי גוונא, ובפרט למאן דאמר שלכל הדעות אינו ראוי רה"ר דאורייתא, די בהיתר שראוי לנעול - בלי צוה"פ.

הנה נוכחנו לדעת שכמה מעמודי התווך שבין פוסקי האחרונים, וביניהם ה"ברית אברהם", ה"חתם סופר", ה"אבני נזר", המהרש"ם, ה"פנים מאירות" ו"שבט הלוי" - כולם מסתפקים בדלת גם כשאינן משקוף מעליה. אמנם יש פוסקים שהחמירו בנידון.

בש"ת "חסד לאברהם" (תנינא, א"ח סי' לה) מתפלמס עם שו"ת "ברית אברהם" הנ"ל. לדעתו דלת בלא צוה"פ לא מועילה וכאילו לא עשה כלום. ואלו דבריו:

וממוצא דברינו אלה שמענו להלכה שברה"ר גמורה, בעי שתי דלתות ונעולות כמו בירושלים (משמע שמסתפק בנעולות בלילה בלבד כפי שדורש ר' יוחנן בירושלים - א.ק). אלא דמבואות המפולשים לרה"ר, כל שדלת אחת נעולה מהני בצד השני אף שאינה נעולה, אף שאין בדלת צוה"פ. וכשאינו נעול רק ראוי לנעול, לא מהני בלי צוה"פ דלאו כלום עביד.

משמע שבמבוא המפולש דלת אחת יכולה להיות בלי צוה"פ, ורק זו שצריכה להיות נעולה אם היא רק ראויה לנעול חייבת לדעתו בצוה"פ. יוצא מכך שבשאלה שלפנינו שמדובר רק בדלת אחת והיא נעולה בלילה, גם הוא יסכים שאינה חייבת בצוה"פ מעליה.

בהמשך דבריו הוא מנסה לדחות את הראיות שהביא ה"ברית אברהם". הראיה הראשונה היא מדברי הרמב"ן במלחמות (דף ו בדפי הר"ף). שם מתבטא הרמב"ן בלשון זו: "צוה"פ או דלת". מדייק ה"ברית אברהם" ש-"או אר" קאמר: אם יש דלת א"צ צוה"פ, ולהיפך.

טוען ה"חסד לאברהם": "י"ל דהרמב"ן ז"ל מיירי בדלת נעול, דמהני בלא צוה"פ. אבל דלת ראוי לנעול לא שמענו שיועיל בלא צוה"פ". זאת אומרת, הרמב"ן לדעתו מסכים לדלת בלא צוה"פ רק כשהיא נעולה.

כדי לבחון האם דבריו מוכרחים, ברצוני לצטט את דברי הרמב"ן שם:

וכל מה שאנו מחמירין בהן להצריך לרשות הרבים דלתות נעולות ולמבואות המפולשים צורת פתח או דלת, כולהו אליבא דרבנן. ור' יוחנן כרבנן סבירא ליה.

הרמב"ן מעלה שלוש אפשרויות: דלתות נעולות, צוה"פ ודלת. דלתות נעולות הן הפתרון לרה"ר לפי דברי ר' יוחנן על ירושלים. בירושלים, הדלתות ננעלו רק בלילה. א"כ משמע שגם הרמב"ן כאן דורש נעילה רק ללילה, לאפוקי מדלת הראויה להינעל אך אינה ננעלת לעולם. לכאורה משמע מדברי הרמב"ן שלמבואות שהזכיר את שתי האופציות האחרות, צוה"פ או דלת, אינו דורש דלת נעולה דווקא; שהרי כשרצה להדגיש זאת ברה"ר אמר "דלתות נעולות". אם הצדק איתי, הרי שצודק ה"ברית אברהם" שגם בדלתות ללא נעילה כתב הרמב"ן "צוה"פ או דלת". אך אפילו אם צודק ה"חסד לאברהם" בדיוקו, גם הוא אינו יכול לדרוש יותר ממה שהרמב"ן אומר

במושג "דלתות נעולות", והכוונה כפי שפירשתי לנעולות בלילה. אם כן, לענייננו, כשמדובר בדלתות הננעלות בלילה הרי שגם לפי דבריו משמע שביום 'אין צריך משקוף מעליהן. יתכן שה"חסד לאברהם" מדבר רק על דלתות שאינן ננעלות לעולם ובהן דורש גם משקוף מעליהן.

גם ראייתו מהרמב"ם בהמשך דבריו יכולה להתפרש כדלעיל. על כן, איני מאריך כאן.

לסיכום העיון בדברי ה"חסד לאברהם", נראה לעניות דעתי, שבשאלה שלפנינו גם הוא יסתפק בדלת הנעולה בלילה אפילו אין צוה"פ מעליה. טיעון חדש נגד הפסיקה להקל מעלה ה"חזון איש" (עירובין עח (יד), א), ואלו דבריו (ההדגשות שלי - א.ק.):

ראינו מתקנים את המבואות בדלתות, בלא צוה"פ, במקומות שאי אפשר לעשות צוה"פ מטעם פקידי העיר, ואת הדלתות נועלים פעם אחת ואח"כ פותחים אותם ועומדים תמיד פתוחים.

ונראה שאין תיקון דלתות בלא צוה"פ מועיל כלום. שדלת בלא צוה"פ אינו עושה פתח. אלא אם הדלת נעול, הוא כשאר מחיצה. ובזמן שהפתח פתוח בטלה המחיצה ואסור. שהרי אין לנו בדין המחיצות אלא מה שאמרו חכמים, זולת מה שנתבאר ענינו בגמ' אין ראוי להסתפק בו ולהחשיבו כלל וכלל.

ובגמרא אמרו (עירובין יא ע"ב) צוה"פ שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וכו', וכי תימא דדלתות הוא ממש ואין צריך לאשמועינן (הכוונה היא שאם יש דלתות לשער הדבר נחשב לפתח גמור ואין צריך להשמייע לנו שאין צריך להוסיף צוה"פ - א.ק.), וקאמר דצוה"פ מהני אף שאינו פתח ממש, ואין צריך לומר דלתות בלא צוה"פ (קל וחומר שמועיל. זוהי טענת ה"ברית אברהם" לעיל - א.ק.) - זה אינו, דעל כורחך צוה"פ בלא דלתות עדיפא מדלתות בלא צוה"פ. שהרי אמרו (מנחות לג) דפתחי שימאי פטורין מן המזוזה. ומפרשינן לה דלית להו שיקפי או תקרה, ועל כורחך בדאית להו דלתות עסקינן... וחזינן דעת הראשונים ז"ל, שאין דלתות בלא צוה"פ חשיב פתח ופטור מן המזוזה, ואפילו הכי בצוה"פ בלא דלתות, דעת רוב הפוסקים דחייב במזוזה.

...הרי שצוה"פ בלא דלתות חשובה פתח לענין מזוזה ודלתות בלא צוה"פ לא חשיב פתח. וכיון שלא מצינו בגמרא לענין מחיצה אלא צוה"פ, מאן יספק לנו דיועילו דלתות בלא צוה"פ. וגם אין ראוי לחלק בין מחיצות שבת ובין חיוב מזוזה. שבגמרא (עירובין שס) משוינן להו בדין פתחי שימאי.

ה"חזון איש" מחדש כאן שני דברים: א. אין אנו יכולים לפתח עקרונות חדשים שלא נכתבו במפורש בגמרא. ב. מכיון שהגמרא השוותה בין דיני מזוזה לדיני עירובין הרי שיש להסיק מכך שהגדרת פתח לעניני מזוזה תחול גם על דיני עירובין. מכאן הוא בא למסקנה שדלת פתוחה בלי צוה"פ מעליה אינה חשובה כפתח, שהרי אינה חייבת במזוזה. אמנם הוא מציין שלדעת הרמב"ם גם צוה"פ אינו חייב במזוזה, אך הוא מוכיח שגם לדעתו צוה"פ חשובה כפתח. אמנם נראה לעניות דעתי שיש מקום לחלק בין הדברים.

לגבי דיני מזוזה אני זקוק לפתח כדי לחייב לקבוע מזוזה. דלת ללא משקוף אינה חשובה כפתח. מגדיר של פתח הוא שתי מזוזות ומשקוף מעליהן. אך לדיני עירובין אני זקוק למחיצה. אמנם צוה"פ יכולה לתקן את הפרצה, אך אין זה מחייב שדלת הראויה להינעל לא תשמש גם כן כסימן היכר לסתימת המחיצה למרות שאין לה דין פתח.

לגבי טענתו הראשונה של ה"חזון איש" כבר טען ה"ברית אברהם" שהדברים קל וחומר, וממילא אין כאן חידוש מעבר למה שכתוב בגמרא, כי הם מובנים מאליהם. אחרון נוסף שהחמיר בדבר הוא ה"אגרות משה" (אריה, חלק א, סי' קלח). ה"אגרות משה" טוען טענה פשוטה: דלת בלא משקוף מעליה הרי זו סתם פירצה מעל עשר אמות שפוסלת את ההיקף כולו. ואלו דבריו שם:

...אבל בלא צוה"פ, שרק הדלתות הן המחיצות, אם כן כשנפתחו, הרי ליכא מחיצות כלל. ומה לי מה שבלילה ננעלות, עכ"פ בעת שהן פתוחות ליכא מחיצות, ומאי שנא מנפרץ פירצה ט"ז אמה שהוא רה"ר אף שגם כן עומד לתקנה...ומה שלא הזכיר זה הרמב"ם הוא משום דסתם דלתות הם לצורת הפתח וכמו דמשמע מלשון התוספות שלא כתבו בתירוצם דהיה לירושלים צוה"פ אלא לשון הואיל והיה לירושלים צוה"פ דמשמע שברור להם שהיה צוה"פ. ומנא להו זה? אלא ודאי משום שכן דרך השערים והדלתות שהם לצוה"פ.

אמנם הבנתו זו של ה"אגרות משה" אינה מוכרחת, כפי שראינו אצל אחרונים אחרים.

סיכום

ראינו, אם כן, את הדעות לכאן ולכאן. מכיון שרבו המתירים על האוסרים, ומאידך ניסיתי להראות שדחיות המחמירים אינן מוכרחות, לעניות דעתי, נראה לי שבכרמלית אפשר לסמוך על המקילים. ואם קשה להעמיד צוה"פ מעל השער, אפשר לראות בדלתות הננעלות בלילה פתרון מספיק להכשיר את ההיקף של אותו ישוב.